
MENSENRECHTEN

📁 AAK20106480

F.M.J. den Houdijker en H.C.K. Senden (Afdeling Staats- en Bestuursrecht, Universiteit Leiden)

Nederland en Europa

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is 2010 met goed nieuws begonnen. Na lang wachten heeft Rusland afgelopen januari Protocol 14 geratificeerd. Het proto-

col treedt op 1 juni 2010 in werking. Het maakt onder meer toetreding van de EU tot het EVRM mogelijk (nu aan de kant van de EU ook het Verdrag van Lissabon in werking is getreden). Belangrijker voor het EHRM is dat Protocol 14 een aantal procedures stroomlijnt, wat de werkdruk zou moeten verminderen. In de zaak *Bock – Duitsland* (klachtnr. 22051/07) loopt het Hof al vooruit op de inwerkingtreding van Protocol 14. Het Hof valt uit tegen meneer Bock, omdat deze vanwege een luttele € 7,99 tot aan een internationaal hof heeft geprocedeerd, zonder dat er een groter principieel belang speelde. Zijn klacht wordt afgewezen vanwege misbruik van het recht tot het indienen van een verzoekschrift (art. 35 lid 3 EVRM). Straks kan het Hof teruggrijpen op het nieuwe ontvankelijkheids criterium op grond waarvan klagers die geen ‘significant’ nadeel hebben geleden, zoals meneer Bock, niet-ontvankelijk verklaard kunnen worden (art. 12 Protocol 14).

Hoewel Protocol 14 nog meer werklastverminderende oplossingen aandraagt, blijft ook na inwerkingtreding van dat protocol de zaaklast van het EHRM een punt van aandacht. Op 18 en 19 februari 2010 vond daarom in Interlaken, Zwitserland, de ‘High-Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights’ plaats om te komen tot maatregelen die de efficiency van het Straatsburgse beschermingssysteem nog verder moeten vergroten. Het samenzijn leverde een verklaring en een actieplan op (zie www.echr.coe.int, onder ‘The Court’ en ‘Reform of the Court’). Duidelijk is dat niet getornd zal worden aan het individuele klachtrecht. Wel zal er meer werk worden gemaakt van het filteren van zaken. Gelet op de perikelen rondom de ratificatie van het Protocol 14 is verder niet verrassend dat ook is afgesproken om te komen tot een simpelere procedure voor procedurele aanpassingen van het EVRM. Vanaf juni 2011 wordt weer gerapporteerd over de follow-up. Voor wie twijfelt aan het nut van het één en ander, is de ontvankelijkheidsbeslissing *Demopoulos e.a. – Turkije* (Grote Kamer, klachtnr. 46113/99) wellicht geruststellend. De zaak vloeit voort uit het Turks-Griekse dispuut met betrekking tot Cyprus en de beslissing van de Grote Kamer lijkt te suggereren dat het Hof in de toekomst meer de nadruk gaat leggen op het subsidiaire karakter van het EVRM. In een uitvoerig gemotiveerde beslissing worden de klachten bij meerderheid niet-ontvankelijk verklaard wegens niet-uitputting van de door de Grote Kamer als toegankelijk en effectief aangeduide nationale rechtsmiddelen.

‘Must reads’

Artikel 4 EVRM wordt niet vaak ingeroepen in procedures voor het EHRM. In de zaak *Rantsev – Cyprus & Rusland* (klachtnr. 25965/04) oordeelt het Hof voor het eerst dat een verbod op mensenhandel, als moderne vorm van slavernij, in artikel 4 EVRM moet worden gelezen. Het EHRM geeft in deze zaak aan welke vergaande verplichtingen rusten op zowel het ‘ontvangende’ land, als het land waar de, in dit geval, meisjes worden geronseld. Het arrest wordt gezien als een belangrijk stap in de strijd tegen internationale mensenhandel.

De uitspraak *Gillan en Quinton – Verenigd Koninkrijk* (klachtnr. 4158/05) handelt over preventief fouilleren in ‘veiligheidsrisicogebieden’, ook in Nederland een bekend fenomeen. Een unaniem Hof oordeelt dat sprake is van een schending van artikel 8 EVRM, omdat de nationale regelgeving op basis waarvan het preventief fouilleren plaats vindt, niet ‘in accordance with the law’ is. De gebieden waarbinnen kan worden gefouilleerd, zijn geografisch en temporeel te weinig begrensd. De bevoegdheden van de individuele politieagenten die fouilleren zijn te ruim, waardoor een te groot risico bestaat van willekeur en discriminatoir handelen. Een gebrek aan waarborgen tegen misbruik van de bevoegdheden maakt de malaise voor de Britse – en wellicht ook de Nederlandse – autoriteiten compleet.

In een eerdere katern (nr. 113) hebben wij al melding gemaakt van de ontvankelijkheidsbeslissing in de zaak *Al-Saadoon & Mufdhi – Verenigd Koninkrijk* (klachtnr. 61498/08). Inmiddels is de zaak ook inhoudelijk behandeld. Interessant is dat het Hof voor het eerst tot de conclusie komt dat er een zodanige evolutie heeft plaats gevonden in Europa dat de doodstraf in strijd is met artikel 3 EVRM. Artikel 2 EVRM staat het opleggen van de doodstraf nog toe en het Hof concludeerde in eerdere uitspraken steevast dat – gelet op de samenhang tussen artikel 2 en 3 EVRM – het opleggen van de doodstraf evenmin strijd met artikel 3 EVRM op kan leveren. In diezelfde uitspraken erkende het Hof al wel dat de opvattingen over de doodstraf aan verandering onderhevig waren. Het vond echter dat nog te weinig staten Protocol 13 (dat de doodstraf te allen tijde verbiedt) geratificeerd hadden. Inmiddels acht het Hof voldoende consensus over de onaanvaardbaarheid van de doodstraf aanwezig om te concluderen dat de doodstraf een onmenselijke en vernederende behandeling is.

Een zaak die slechts kort vermelding verdient, is *Lautsi-Italië* (klachtnr. 30814/06), niet omdat de zaak niet interessant is, maar omdat deze op 1 maart 2010 is verwezen naar de Grote Kamer. Die zal zich opnieuw buigen over de vraag of een verplicht kruisbeeld in klaslokalen in strijd is met de verplichting van de staat onder artikel 2 Eerste Protocol juncto artikel 9 EVRM om de neutraliteit in het openbaar onderwijs te respecteren. De Kamer beantwoordde deze vraag, unaniem, bevestigend.

Berichten uit de Grote Kamer

Een voorbeeld van een klein geschil waarin, in tegenstelling tot de zaak Bock, wel een principiële vraag op de achtergrond speelde, is de zaak *Micallef – Malta* (klachtnr. 17056/06). Het begon in Malta als een kort geding over het drogen van wasgoed boven de tuin van de onderburen en eindigde in de Grote Kamer in Straatsburg met de vraag of artikel 6 van toepassing is op een kort geding procedure. De Grote Kamer kiest voor een nieuwe benadering en verklaart artikel 6 EVRM onder voorwaarden van toepassing.

Sejdić en Finci – Bosnië-Herzegovina (klachtnr. 27996/06 en 34836/06) is een belangrijke Grote Kamer-uitspraak voor het gelijke behandelingsrecht in de zin dat het Hof

voor de eerste maal toepassing geeft aan artikel 1 van Protocol 12. Dat bevat een algemeen verbod van discriminatie en anders dan artikel 14 EVRM heeft het een zelfstandig karakter. Ondanks dit verschil tussen de artikelen, beslist de Grote Kamer nu dat er geen reden is om de artikelen anders toe te passen. Interessant voor het gelijke behandelingsrecht zijn verder de Grote Kamer-uitspraken *Carson e.a. – Verenigd Koninkrijk* (klachtnr. 42184/05) en *Oršuš e.a. – Kroatië* (klachtnr. 15766/03). De eerste zaak gaat over de indexering van pensioenen van in het buitenland woonachtige Britten en de tweede over de positie van Roma-kinderen in Kroatische onderwijs.

Als verdachte heb je het recht om onverwijld voor een rechter te worden gebracht (art. 5 lid 3 EVRM), maar wat nu als je midden op de oceaan gevangen wordt genomen en er geen rechter in de buurt is? In de zaak *Medvedyev – Frankrijk* (klachtnr. 3394/03) is dit het geval en worden de verdachten van internationale drugshandel pas na dertien dagen voor een rechter geleid. In eerdere zaken vond het Hof vier dagen al te lang, dus dan zou dertien dagen helemaal onacceptabel zijn. Een zeer verdeelde Grote Kamer (9-8) concludeert echter dat dit gelet op de uitzonderlijke omstandigheden wel acceptabel is, aangezien de verdachten acht uur nadat ze aan land zijn gekomen zijn voorgeleid. Ook in de context van de internationale strijd tegen piraterij is dit een belangrijke uitspraak.

Tot slot zij nog vermeld dat inmiddels bekend is dat de zaak *Féret – België* (klachtnr. 15615/07, zie katern 113) niet door de Grote Kamer behandeld zal worden. Het Straatsburgse oordeel dat de strafrechtelijke veroordeling van de voorman van de Belgische politieke partij *Front National* wegens discriminatie, xenofobie en haatzaaien geen schending van artikel 10 EVRM oplevert, is daarmee definitief.

Nederland in Straatsburg

In de afgelopen katernperiode zijn voor wat Nederland betreft een viertal ontvankelijkheidsbeslissingen het bespreken waard. Niet-ontvankelijkheidsverklaringen volgden in *Van Melle e.a. – Nederland* (klachtnr. 19221/08) en *Stichting voor Educatie en Beroepsonderwijs Zadkine – Nederland* (klachtnr. 34865/07). In het eerste geval oordeelt het EHRM dat het niet strafrechtelijk vervolgen van de Minister van Justitie en de Minister van Vreemdelingenzaken en Integratie naar aanleiding van de Schipholbrand niet in strijd is met de positieve verplichtingen van Nederland onder artikel 3 EVRM. Het uitgebreide en uiterst kritische rapport van de *Onderzoeksraad voor de Veiligheid* dat

heeft geleid tot het aftreden van de politiek verantwoorde-lijke ministers (van Justitie en VROM) is volgens het Hof voldoende.

De tweede niet-ontvankelijkheidsverklaring is vooral vermeldenswaardig als zijnde het sluitstuk van de zogeheten HBO-fraude. Begin 2002 bleek dat een aantal onderwijsinstellingen, waaronder Zadkine, door creatief boekhouden met studentenaantallen ten onrechte teveel overheidssubsidie hadden ontvangen. Zadkine beklagt zich met een beroep op artikel 1 Eerste Protocol over de terugvordering van de subsidie. Vergeefs, zo blijkt, want het artikel is helemaal niet van toepassing op onrechtmatig verkregen gelden, aldus het EHRM.

De zaak *Bingöl – Nederland* (klachtnr. 18450/07) betreft de toepassing van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Wet Bibob). Bingöl klaagt over het feit dat vermoedens van strafrechtelijk handelen in het verleden voldoende bleken om een exploitatievergadering in te trekken en werpt de vraag op of de procedure onder de Wet Bibob zich wel verhoudt tot de in artikel 6 lid 2 EVRM neergelegde onschuldpresumptie. Het EHRM houdt een oordeel over de ontvankelijkheid van deze klacht aan. Het zal interessant zijn om te zien of het EHRM de Bibob-zaken onder de bescherming van artikel 6 lid 2 en 3 EVRM zal scharen. Hiervoor moet het de Bibob-procedure als een ‘criminal charge’ aanmerken, iets wat de nationale rechters tot nu toe altijd geweigerd hebben.

De zaak *A – Nederland* (klachtnr. 4900/06) tot slot draait om de voorgenomen uitzetting van A. naar Libië en diens beroep op artikel 3 en 13 EVRM. Het EHRM heeft de klacht ontvankelijk verklaard en het blijven volgen van deze zaak is zeer de moeite waard. De ontvankelijkheidsbeslissing leert namelijk dat een aantal interveniërende Verdragsstaten – tot afgrijzen van een groot aantal eveneens interveniërende NGO’s – het absolute karakter van artikel 3 EVRM ter discussie stellen. De staten pleiten er onder meer voor dat bij de beantwoording van de vraag of iemand een risico op een met artikel 3 EVRM strijdige behandeling loopt, de bedreiging die van de persoon zelf uitgaat een rol zou moeten spelen.

Literatuur

- F. Vanneste, *General International law before Human Rights Courts. Assessing the Specialty Claim of International Human Rights Law*, Antwerpen: Intersentia 2010.